

Вступ. Роль логістики у формуванні споживчої цінності продукції і забезпеченні її конкурентоспроможності в сучасних ринкових умовах постійно зростає. Підприємства, що активно використовують логістичні методи управління потоками, можуть значно ефективніше використовувати свої обмежені ресурси, адаптуватися та самоудосконалюватися як для задоволення підвищених вимог споживачів, так і до дій конкурентів. Таким чином, виникає необхідність створення логістичної системи для управління виробничими запасами підприємства.

Незважаючи на те, що застосування логістичних систем в процесі управління запасами зумовлене сучасними економічними реаліями на сьогоднішній день не всі виробники активно використовують їх в своїй господарській діяльності, що підкреслює необхідність використання логістичних систем саме в організації процесу господарювання на сучасному етапі розвитку ринкових відносин, а границі системи можуть змінюватись в залежності від цілей.

Для кожного підприємства система буде унікальною, у зв'язку з тим, що її метою буде досягнення конкретних стратегічних задач підприємства. Хоча існує необхідність виділення основних загальних етапів процесу планування і створення логістичної системи в залежності від виду господарської діяльності: постановка цілей системи, визначення реального її стану, створення і розгляд альтернативних проектів системи, впровадження одного з них і контроль за ним.

Одним з важливих чинників підвищення ефективності підприємницької діяльності промислових підприємств з безперервним характером виробництва є ефективне управління внутрішньовиробничими логістичними потоками. Сучасні українські підприємства харчової промисловості ще не включили логістичні системи в процес управління виробничими запасами до складу

основних напрямів активно здійснюваної стратегії своєї поведінки в ринковому середовищі і явно недостатньо використовують даний чинник підвищення конкурентоспроможності.

Постановка проблеми. Питання управління потоками, адаптації їх до умов зовнішнього середовища висвітлюються в літературі, однак їх вирішення не є всебічним через відсутність системного підходу і комплексних досліджень інтегральності та узгодженості потоків. Таким чином, для підвищення ефективності функціонування підприємства, що разом з його зв'язками з зовнішнім середовищем розглядається як виробничо-економічна система, необхідно вдосконалити процес управління логістичними системами для підвищення ефективності забезпечення виробничими запасами виробничого процесу. Це дозволить узгодити інтереси всіх учасників такого процесу й оптимізувати структуру виробничих запасів з використанням сучасних методів управління.

Тому для більш ефективного використання логістичних систем для управління виробничими запасами хлібопекарських підприємств, необхідно виділити загальне в циклі обертання засобів для більшості систем і виразити його типовою структурою логістичного циклу взаємозв'язків елементів виробничо-економічних систем.

Серед вітчизняних і зарубіжних учених, які зробили внесок у справу розробки наукових засад логістики, варто виділити таких авторів, як Афанасьєв М.В., Бауерсокс Д.Д., Кальченко А.Г., Кіндій М.В., Клебанова Т.С., Клосс Д.Д., Конверс П., Костоглодов Д.Д., Крикавський Є.В., Миротин Л.Б., Окландер М.А., Павеллек Г., Саввіді І.І., Сергєєв В.І., Стаханов В.Н., Шевальє Ж., Шемаєва Л.Г. та ін.

Результати дослідження. Для того, щоб ухвалювати обґрунтовані рішення з управління виробничими запасами, необхідні певні знання. Діяльність із вироблення цих знань відносять до логістики. Відповідно велика група визначень трактує логістику як

науку або науковий напрям [1, 3, 4, 5].

Що стосується логістичної системи промислового підприємства, то це організаційний механізм, який, перетинаючи функціональні межі її служб, за рахунок гнучкішої координації направляє їх дії на досягнення концептуальної мети логістики.

Особливу актуальність, набуває управління матеріальними потоками в рамках окремих виробництв, що носять безперервний характер. Тут між цехами або ж всередині цехів переміщуються матеріальні ресурси у вигляді сировини, матеріалів, напівфабрикатів і готової продукції.

В ході логістичного процесу матеріальний потік доводиться до підприємства, потім організовується його раціональне просування через ланцюг складських і виробничих ділянок, після чого готова продукція доводиться до споживача відповідно до замовлення останнього.

На перший погляд, логістика дещо спрощує економічні процеси, зупиняючи свою увагу лише на матеріальних потоках. Проте, таке спрощення дозволяє ставити і вирішувати задачі кризного моніторингу руху вантажів, починаючи від первинного джерела сировини через усі проміжні процеси аж до надходження до кінцевого споживача. Абстрагування від ряду чинників і виділення матеріального потоку як об'єкту дослідження і управління дозволяє проектувати кризні логістичні ланцюги, досліджувати і прогнозувати їх поведінку, істотно скорочуючи при цьому розмірність задач моделювання, а також відкриває нові можливості формалізованого дослідження економічних процесів.

Для промислових підприємств, що випускають широкий асортимент виробів, до яких відносяться хлібопекарські підприємства і обслуговують велику кількість територіально роз'єднаних споживачів і мають розвинуту розподільну мережу, пріоритетом структурних змін

стає фіксація зусиль на зниженні витрат, що виникають в каналах розподілу. При цьому, акцент робиться на розподілі надмірних товарних запасів, використанні прогресивних видів тари, раціонального розміщення фірмових магазинів, станцій технічного обслуговування, гарантійних майстерень, регіональних складських комплексів, виборі якнайкращих маршрутів руху і транспортних засобів.

Одним з базових понять промислової логістики є поняття логістичної системи.

Існують різноманітні системи, що забезпечують функціонування економічного механізму. В цьому розмаїтті необхідно виділяти саме логістичні системи з метою їх синтезу, аналізу і вдосконалення.

Інтеграційні якості логістичної системи дозволяють їй закуповувати матеріали, пропускати їх через свої виробничі потужності і видавати в зовнішнє середовище, досягаючи при цьому наперед намічених цілей.

Логістична система промислового підприємства повинна бути системою управління промисловим підприємством, направлену на забезпечення оптимального руху матеріальних потоків [4].

Матеріальний потік хлібопекарського підприємства є сукупністю сировини і матеріалів, які поступаючи від постачальників у вигляді предметів праці, прямують у виробничі підрозділи і перетворюються в готові продукти праці, що направляються споживачам через відповідні канали розподілу.

Вся сукупність операцій із управління раціональним рухом матеріального потоку охоплює складування сировини і матеріальних ресурсів, переміщення їх в цех, транспортування продуктів праці в межах цеху, між цехами, переміщення продуктів праці в сферу їх реалізації і споживання.

Цілі утворення і відповідні їм види запасів можуть бути різними, але незалежно від цього запаси являють собою другі за значимістю

після величини партії, що обробляється, розрахункову складового виробничого процесу. Обсяг запасів, їхнє місце розташування і динамічна залежність від потреб наступних стадій виробництва в основному визначають ефективність матеріальних потоків всередині організації і у зовнішньому відносно неї, середовищу. Саме запаси сировини, комплектуючих матеріалів і готової продукції безпосередньо зв'язують організацію з її постачальниками і споживачами.

З викладеного випливає, що запаси займають одне з провідних місць у системі як окремої організації, так і економіки в цілому. Забезпечення єдиного і безперервного процесу постачання всіх систем виробничого процесу необхідними запасами в оптимальній кількості і заданій якості — найважливіша гарантія ефективного функціонування підприємств.

У практиці діяльності підприємств необхідно враховувати існуючий зв'язок планованих виробничих запасів з рівнем організації управління підприємством, тобто чим нижче рівень організації управління підприємством, тим більші запаси ресурсів менеджери намагаються мати в резерві.

Мета створення запасів на підприємстві — утворення визначеного буфера між послідовними постачаннями матеріалів, сировини і виключення необхідності безперервних постачань.

На рівні підприємств запаси відносяться до об'єктів, що вимагають великих капіталовкладень, і тому є одним з факторів, що визначають політику підприємства та впливають на рівень його ліквідності.

Основна задача управління запасами на підприємстві — знизити загальні щорічні витрати на утворення запасів до мінімуму за умови задовільного обслуговування споживачів.

На практиці розроблено багато методів, прийомів і стратегій управління запасами, серед них є ряд логістичних систем, що дозволяють підвищувати ефективність даного процесу. Вибір їх

залежить від особливостей виробництва, складу показників, що використовуються для цілей управління, характеру взаємодії з постачальниками матеріальних ресурсів, організації збуту готової продукції, наявності кваліфікованих фахівців в області управління, їхньої технічної оснащеності та ін. Розглянемо деякі логістичні системи управління запасами.

1. Система з фіксованим обсягом замовлення. Сама назва вказує на головний параметр системи — обсяг замовлення. Він чітко зафіксований і не змінюється ні при яких умовах. Для оптимізації розмірів замовлень застосовуються спеціальні методики і розрахункові формули (наприклад, формула Вільсона). Для підприємств хлібопекарської промисловості дана система не може в повному обсязі задовольнити потребу в виробничих запасах оскільки обсяги виробництва коливаються в залежності від споживчого попиту, а відповідно й коливаються потреби у виробничих запасах.

2. Система з фіксованим інтервалом години між замовленнями.

У цій системі замовлення робляться в чітко визначені моменти години через рівні інтервали, наприклад раз на місяць, раз у тиждень і т.п.

Обсяг замовлення розраховують так, що при точній відповідності фактичного споживання за годину постачання очікуваному постачанню поповнює запас на складі до максимального бажаного рівня. Дійсно, різниця між максимальним бажаним і поточним запасами визначає обсяг замовлення, необхідний для його заповнення до максимального бажаного рівня на момент розрахунку, а очікуване споживання за годину постачання забезпечує це заповнення в момент здійснення постачання. [5]

Для хлібопекарських підприємств, дана система є більш доцільною, це пов'язано з особливостями виробничого процесу, по-перше вона передбачає відсутність постійного контролю за наявністю

запасів на складі, оскільки при цій системі формується високий рівень максимального необхідного запасу, крім того на даних підприємствах передбачені досить великі площі для зберігання запасів на складах.

3. Система керування запасами "Канбан". Вона дозволяє мінімізувати тривалість виробничого циклу, усунути з виробничих підрозділів підприємства склади сировини, матеріалів, виробів, готової продукції і скоротити до мінімально можливих обсягів міжопераційні запаси.

Система "Канбан" працює за принципом прямого поповнення запасу, але при дуже невеликому обсязі серії запасу. Перевагами даної системи можна назвати наступне: виробництво напівфабрикатів прямо зв'язано з реальним споживанням, що не призводить до додаткового навантаження на відділ планування і дозволяє уникати великого обсягу паперової роботи, підрозділ виробництва, що поставляє виробничі запаси, діє гнучко, і протягом короткого часу порожній контейнер знову наповнюється, але для хлібопекарських підприємств, дана система не є прийнятною, оскільки за даного виробничого процесу неможливо здійснювати використання відповідних карток замовлень і карток відбору, бо тривалість виробництва продукції здійснюється без перерв і не вимагає передачі карток з однієї ділянки на іншу. Крім того сьогоденна ситуація з постачанням сировини матеріалів не може забезпечити дисципліну в постачаннях, а отже і відповідно мінімальні обсяги запасів на складах, що дуже ризикованим для підприємств.

Отже, логістична система промислового підприємства повинна бути організаційним механізмом, що оптимізує рух матеріальних потоків за рахунок координації діяльності всіх становлячих його елементів.

Підтвердженням описаних вище тверджень може служити дослідження ситуації на прикладі типового хлібопекарського

підприємства, яке відображається за такими напрямками:

- 1) особливості технологічного процесу і руху матеріальних і інформаційних потоків на підприємстві;
- 2) характеристика ланок логістичного ланцюга підприємства;
- 3) оптимізація руху матеріальних потоків на основі принципів логістики.

Виділення границь логістичної системи відбувається на базі циклу відтворення матеріальних благ і виробничих відносин. Принцип “від сплати грошей до одержання грошей” показує зв'язок логістичних операцій із процесом створення вартості як “ланцюга цінностей”, що економічно зв'язує між собою виробника та споживача.

На макрорівні при проходженні матеріального потоку від одного підприємства до іншого, як елементи логістичної системи розглядаються підприємства й оптові склади, а також транспорт, що забезпечує рух матеріального потоку. На мікрорівні логістична система може бути представлена у вигляді наступних основних підсистем (операцій): постачання, виробництва, збуту, транспортування. Елементи логістичних систем різноякісні, але одночасно сумісні. Сумісність забезпечується єдністю цілі, якої підлегле функціонування логістичних систем – доставка товарів і виробів у задане місце, у потрібній кількості й асортименті в максимально можливому ступені підготовлених до виробничого чи особистого споживання при мінімальному рівні витрат [3].

Основна задача логістичної підтримки виробництва заключається у формуванні з мінімальними витратами регулярного потоку сировини, матеріалів і напівфабрикатів, що забезпечують дотримання виробничого графіка. Цикл фізичного розподілу зводиться до обробки і виконання замовлень споживачів аж до безпосереднього постачання товарів. Фізичний розподіл зв'язує підприємство з її споживачами, погоджує виробничі та маркетингові зусилля.

Встановлення правильних рівнів запасів різних видів, їх постійний контроль, поповнення та використання - центральне питання комплексу задач оперативного планування й управління, хоча б уже тому, що запаси складають звичайно понад 40% активів підприємства [2].

В сучасних умовах, вищої форми набуває централізоване живлення цехів і робочих місць матеріалами за умов інтегрованої системи виробництва і постачання коли всі процеси і їх забезпечення здійснюються згідно з чітким календарним графіком.

Використання тієї чи іншої системи управління матеріальними запасами в значній мірі визначається затратами на придбання їх елементів і оформлення госпдоговірних операцій, зберігання, а також величиною збитків, що виникають в результаті відсутності запасів.

Скорочення логістичного циклу в динаміці розглядається як позитивна тенденція, якщо це не призводить до додаткових витрат. Це може бути виконане як за рахунок скорочення запасів, так і прискорення всіх технологічних і фінансових операцій, що визначають цикл.

Процес руху обігових засобів у логістичній системі має складну динаміку. Це пов'язано з постійною зміною їх обсягу як за рахунок відтоку за межі системи (виплати в бюджет, оплати робочої сили), так і надходження за рахунок зовнішніх інвестицій і кредитів, а також перерозподілу по стадіях циклу. На кожній стадії виникають затримки між впливом на систему і появою результату. Так для хлібопекарських підприємств виділяють два типи запізнювань:

- транспортне, яке визначається швидкістю руху матеріального чи інформаційного потоку (наприклад, час перебування товару в дорозі чи час усереднення даних для прийняття рішень);

- ємкісне, як результат різностей темпів споживання і надходження (прикладом може служити час перебування товару на складі готової продукції).

Висновки. Перераховані види діяльності з управління різноякісними матеріальними потоками складають зміст логістичної системи, що виступає, як організаційно завершена (структурована) економічна система, що складається з взаємозалежних у єдиному процесі управління матеріальними і супутніми їм потоками елементів – ланок, сукупність яких, границі і задачі функціонування об'єднані внутрішніми цілями організації бізнесу і (чи) зовнішніми цілями. Отже, логістична система промислового підприємства повинна бути організаційним механізмом, що оптимізує рух матеріальних потоків за рахунок координації діяльності всіх елементів, що його формують.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаджинский А.М. Логистика: Учебник для высших и средних специальных учебных заведений.- 2-е изд.- М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 1999.- 228с.
2. Злупко С.М. Праксеологічні та логістичні засади підприємництва //Проблеми економіки та управління. Вісник державного університету “Львівська політехніка”.- 1998.- №353.- с.42-45
3. Кальченко А.Г. Основи логістики: Навчальний посібник.- К.: Товариство “Знання”, КОО, 1999.- 135 с.
4. Основы логистики: Учебное пособие /Под ред. Л.Б. Миротина и В.И. Сергеева.- М.: Инфра-М, 2000.- 200с.
5. Рогожина І.В. Генезис категорії «логістика» та пов'язаного з нею терміну «потік» для характеристики виробничо-економічної системи //Вісник Львівської комерційної академії (Серія економічна. Вип. 13): Зб. наук. пр. – Львів: ЛКА, 2003. – с. 244-247

